

УДК 796.011.3

PROFESJA PRACOWNIKÓW KULTURY FIZYCZNEJ A EDUKACJA ZDROWOTNA

**Dariusz W. SKALSKI^{1, 2}, Małgorzata KASZOWSKA^{1, 2},
Bogdan VYNOGRADSKYI², Natalia SEMENOVA²**

¹ *Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu
im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, Polska*

² *Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej
im. Iwana Boberskiego, Ukraina*

Profesjonalizm jest jedną z tych cech pracownika, której najbardziej pożądamy pracodawcy. Zaczynając karierę zawodową, większość osób sama planuje jak najbardziej profesjonalnie wykonywać obowiązki na swoim stanowisku. Każdy zawód ma własne wymagania dotyczące fachowości. W naukach społecznych pod pojęciem profesji rozumie się zawody, które wymagają długotrwałego przygotowania, w tym konieczności odbycia studiów wyższych, często także stażu zawodowego. Profesjonalizm pracownika jest już jednak szerszym zagadnieniem. Chociaż te określenia mogą brzmieć górnolotnie, to właściwie wykonywaniu każdej, nawet najprostszej, pracy może towarzyszyć poczucie misji. Niektórzy pracują tylko dla zarobków, inni spełniają oczekiwania rodziny lub środowiska. Wiele osób wykonuje swoje zadania całkowicie mechanicznie, nie zastanawiając się głębiej nad sensem tych czynności. Profesje wymagają specjalistycznej wiedzy i właściwych sobie umiejętności. Dla

wykonywania wielu zawodów konieczne jest uzyskanie licencji. Później poziom prezentowany przez pracownika rzadko bywa odgórnie sprawdzany. Prawdziwy profesjonalizm wymaga jednak samodzielnego dbania o podwyższanie kwalifikacji, przy czym nie oznacza to, że profesjonalistą jest tylko ten przedstawiciel danego zawodu, który wszystko wie.

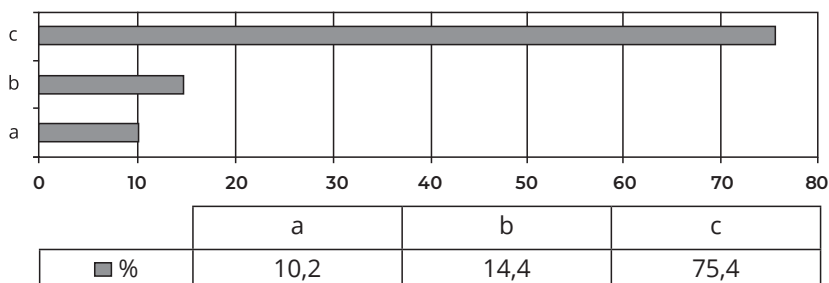
Wprowadzenie. Edukacja zdrowotna jest to proces dydaktyczno-wychowawczy, którego celem jest wyposażenie uczniów w elementarną wiedzę z zakresu postaw wobec zdrowia i umiejętności życiowych zdobywanych poprzez doświadczenie, refleksje i dyskusje [1, 2]. Edukacja zdrowotna jest częścią edukacji o sobie i świecie. Powinna być obecna na co dzień w życiu i doświadczeniach dziecka przez cały okres, a potem przez całe dalsze życie, które niesie nowe problemy i potrzeby. Nie zastąpią tego długotrwałego procesu okresowe akcje, konkursy, pogadanki (choć są one potrzebne do stymulowania zainteresowania zdrowiem) ani nawet odrębny przedmiot nauczania. Tak rozumiana edukacja zdrowotna to powszechny dostęp dzieci i młodzieży do wiedzy o zdrowiu poprzez jej codzienne praktykowanie [3]. To z kolei stanowi poważne wyzwanie dla nauczyciela wychowania fizycznego i jego umiejętności realizacji «starych» zagadnień po nowemu. Po nowemu to znaczy w oparciu o aktywizujące metody nauczania i poza salą gimnastyczną. Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego podkreśla, iż ważnym zadaniem szkoły jest także edukacja zdrowotna realizowana przez nauczycieli wielu przedmiotów. Dotyczy to przede wszystkim realizacji podstawowych zadań szkoły w dziedzinie wychowania zdrowotnego, do których należy zaliczyć: kształtowanie nawyków higieniczno-zdrowotnych, wychowanie w zasadach bezpieczeństwa osobistego i zbiorowego, ochrona zdrowia psychicznego, walka z nałogami, zapobieganie chorobom zakaźnym [4, 5]. Zadania te zostały wplecione w poszczególne etapy edukacyjne z zachowaniem podstawowych zasad kształcenia, odnoszących się do praktyki z procesu nauczania edukacji zdrowotnej. Nauczyciel w procesie dydaktycznym winien uwzględniać założenia, możliwości i potrzeby realizacji wszystkich zasad kształcenia, gdyż formułują one dyrektywy, które czynią ten proces bardziej efektywnym. Właściwe zrozumienie procesu kształcenia, stosowanie nowoczesnych metod i form dydaktycznych, jak też wykorzystywanie środków technicznych oraz realizowanie zasad dydaktycznych, to warunki skuteczności kształcenia. Można więc odnaleźć w nowej podstawie programowej wymagania dydaktyczne zawierające się w blokach tematycznych:

- szkoła podstawowa: dbałość o ciało, bezpieczeństwo oraz zdrowie i choroba;
- szkoły ponadpodstawowe: aktywność fizyczna, rozwój fizyczny w okresie dojrzewania i młodości, dbałość o ciało, bezpieczeństwo i choroby, zdrowie i dbałość o zdrowie oraz zdrowie psychospołeczne, umiejętności życiowe [6].

W pierwszym i drugim etapie edukacyjnym treści edukacji zdrowotnej realizowane są w ramach wychowania fizycznego. Ważną rzeczą jest zatem zrozumienie, że edukacja zdrowotna wymaga od nauczyciela wychowania fizycznego właściwego podejścia dydaktycznego i pedagogicznego. Trudność nauczania wiąże się przede wszystkim ze zmianą sytuacji dydaktycznej, której znamioną cechą jest operowanie innymi niż dotychczas metodami i formami organizacyjnymi.

Modelowanie umiejętności nauczyciela. Miernikami skuteczności kształtowania zagadnień zdrowia psychospołecznego są:

- modelowanie umiejętności przez nauczycieli;
- tworzenie w klasie klimatu sprzyjającego rozwojowi uczniów, umożliwiającego praktykowanie i doskonalenie umiejętności społecznych i osobistych;
- wykorzystywanie w procesie edukacji metod aktywizujących, obserwowanie zachowań innych, przekazywanie informacji zdrowotnych, uczenia się przez doświadczenie we wspierającym się środowisku, metod pracy grupowej, edukacji rówieśniczej i możliwości tworzenia przez uczniów własnych praktycznych projektów [7, 8].

Dane w%

Rys.1. Realizacja edukacji zdrowotnej w nowej podstawie programowej

Źródło: Krawański A., Teoretyczne podstawy edukacji zdrowotnej a kultura fizyczna. [w:] B. Woynarowska, M. Kapica (red.), Teoretyczne podstawy edukacji zdrowotnej, Wydawnictwo: Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej, Warszawa 2001.

Objaśnienia odpowiedzi:

- a) jako przekaz wiadomości i umiejętności podczas zajęć wychowania fizycznego;
- b) jako interdyscyplinarny przekaz wiadomości i umiejętności;
- c) jako przekaz wiadomości i umiejętności w systemie klasowo – lekcyjnym;

W zdecydowanej większości (75,4 %) respondenci określają realizację edukacji zdrowotnej jako przekaz wiadomości i umiejętności w systemie klasowo – lekcyjnym. A przecież edukacja zdrowotna nowej podstawie programowej to również integracja treści z zakresu zdrowia realizowana na wielu przedmiotach [9, 10]. Takie rozwiązanie w zakresie wdrażania edukacji zdrowotnej ma wiele pozytywnych aspektów, mianowicie:

- realizacja treści edukacji zdrowotnej odbywa się w ramach godzin poszczególnych przedmiotów;
- konkretne osoby są odpowiedzialne za realizację konkretnych treści;
- wszyscy uczniowie realizują całą podstawę programową (z wyjątkiem etyki i wychowania do życia w rodzinie);
- treści z zakresu edukacji zdrowotnej będą reprezentowane na egzaminach zewnętrznych;
- język wymagań ułatwia realizację treści, ponieważ dokładnie wiadomo jakimi wiadomościami i umiejętnościami powinien wykazać się uczeń po zakończeniu kolejnych etapów edukacyjnych.

Aby w pełni być profesjonalnym pracownikiem kultury fizycznej należy:

- rozumieć kulturę fizyczną i proces wychowania;
- opanować warsztat wychowania fizycznego;
- stać się wzorem do naśladowania.

Oznacza to, że powinien on w zakresie wiedzy i rozumienia:

- posiadać wszechstronną wiedzę o rozwoju człowieka, jego uwarunkowaniach i możliwościach sterowania nim;
- rozumieć sens i rolę kultury fizycznej w życiu człowieka;

- posiadać wiedzę o prawidłowościach działania w zakresie kultury fizycznej.

W zakresie umiejętności:

- umieć sterować rozwojem fizycznym, psychicznym i społecznym jednostek i grup społecznych;
- umieć sterować procesem wychowania fizycznego;
- umieć prowadzić zajęcia z higieny i nauki o człowieku oraz z wychowania zdrowotnego.

W zakresie wartości (bycia):

- być wzorowym obywatelem;
- być wzorowym nauczycielem;
- być wzorowym nauczycielem – specjalistą wychowania fizycznego, czyli wzorowo odgrywać podstawowe zawodowe role: żywego wzoru kultury fizycznej, wychowawcy opiekuna, dydaktyka nowatora, społecznika – krzewiciela kultury fizycznej.

W kulturze fizycznej przez długi czas funkcjonowały i nadal są aktualne takie zasady nauczania jak: świadomość i aktywność, pogłębliwość, systematyczność, dostępność, trwałość [11]. Zostały one przyswojone przez teorię i metodykę wychowania fizycznego z pedagogiki, a ściślej mówiąc, jej wyspecjalizowanej gałęzi, dydaktyki ogólnej [12]. Profesjonalny pracownik kultury fizycznej prowadzi zawsze racjonalny, zgodny z zasadami kultury fizycznej tryb życia. Jest pogodny, kulturalny, koleżeński, przyjacielski oraz niesie pomoc słabszym. Jako wychowawca i opiekun jest doradcą i przyjacielem młodzieży, jej powiernikiem. Stosunek wychowawczy to oparty na wzajemnym zaufaniu i życzliwości stosunek społeczny, jaki zachodzi między nauczycielem i uczniem. Istnieją trzy grupy kompetencji, którymi powinien charakteryzować się sprawny w działaniu nauczyciel: umiejętności diagnostyczne (dotyczące poznania ucznia i jego środowiska), umiejętności dydaktyczne (obejmujące cały splot czynności związanych z programowaniem i planowaniem pracy, przygotowaniem się do zajęć, ich realizacją oraz ewaluacją), umiejętności modyfikacyjne (związane z analizą i samooceną pracy oraz zdolnością modyfikowania działania w zależności od zaistniałej sytuacji pedagogicznej). Efekty kształcenia i wychowania zależą między innymi zarówno od kwalifikacji nauczyciela, jak i od aktywności uczniów, a także w znacznej mierze od tego, kim jest nauczyciel w ich subiektywnym

odczuciu. Istotne znaczenie ma także posiadanie przez nauczyciela tzw. Talentu pedagogicznego [9].

Podsumowanie. Nowa rzeczywistość szkolna wskazała potrzebę określenia postaw do wartości zdrowia przyszłych nauczycieli i pedagogów studiujących na kierunkach pedagogicznych. Z tak ujętym celem wiąże się wskazanie znaczenia i miejsca wartości zdrowia w hierarchii wartości osobistych. Jednocześnie podjęto próbę przedstawienia charakterystyki zachowań zdrowotnych w tej grupie osób. Ocena tego stanu może rzutować na postawę w przyszłej roli zawodowej [13]. Możemy przyjąć tezę, że jeżeli zdrowie ma wysoką rangę w hierarchii wartości i potwierdzone jest zachowaniami zdrowotnymi w badanej grupie osób, to możemy przypuszczać, że będą oni zdecydowanie lepiej wypełniali swoje powinności edukacyjne w obszarze zdrowia. Warto zatem się odnieść do pożądaných kompetencji, jakimi powinni się charakteryzować nauczyciele i pedagodzy realizujący zakres edukacji zdrowotnej w szkole, gdyż to oni w znaczącym zakresie odpowiedzialni są za budowanie hierarchii wartości i kształtowanie zachowań zdrowotnych wśród dzieci i młodzieży [11].

Piśmiennictwo

1. Skalski D. Kultura fizyczna w ujęciu socjologicznym. Wybrane aspekty edukacji zdrowotnej / Skalski D., Zabolotna O. – Gdańsk, 2021.
2. Chruściel P. Edukacja Zdrowotna z elementami teorii wychowania / Chruściel P., Ciechanowicz W. – Warszawa : PZWL, 2018.
3. Jakubowska H. Socjologia Sportu / Jakubowska H., Nosal P. – Warszawa, 2017.
4. Woynarowska B. Edukacja zdrowotna / Woynarowska B. – Warszawa, 2017.
5. Strzyżewski S. Proces kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej / Strzyżewski S. – Katowice, 2013.
6. Kapica M. Teoretyczne podstawy edukacji zdrowotnej / Kapica M. – Warszawa, 2001.
7. Krawański A. Teoretyczne podstawy edukacji zdrowotnej a kultura fizyczna / Krawański A. // Teoretyczne podstawy edukacji zdrowotnej. – Warszawa, 2001.
8. Białas M. Nowoczesny nauczyciel versus nowoczesne lekcje wychowania fizycznego. Zagadnienia wybrane / Białas M, Skalski D. W. – Gdańsk, 2021.
9. Skalski D. W. Ochrona zdrowia. Wybrane aspekty edukacyjno-medyczne / Skalski D. W., Grygus I. – Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, 2022.
10. Białas M. Spektrum peregrynacji po kulturze fizycznej dla mistrzów wychowania fizycznego / Białas M., Skalski D. W. – Gdańsk: Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, 2022.

11. Skalski D. Kultura fizyczna w ujęciu socjologicznym. Wybrane aspekty edukacji zdrowotnej / Skalski D., Zabolotna O. – Gdańsk: Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, 2020. – T. 1.
12. Zarządzanie kulturą fizyczną, zdrowiem i bezpieczeństwem. Współczesne wybrane aspekty / Skalski D., Nesterchuk N., Kryshtanovych S., Semenova N. – Starogard Gdański: Wydawnictwo Pomorskiej Szkoły Wyższej w Starogardzie Gdańskim, 2021.
13. Wizerunek nauczyciela wychowania fizycznego w odbiorze uczniów: monografia / Graczyk M., Czarnecki D., Skalski D. W., Jabłońska, Mazurek D. B. – Lwow: Wydawnictwo Staropolskiej Akademii Nauk Stosowanych w Kielcach przy udziale Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury Fizycznej im. Ivana Boberskiego w Lwowie, 2022.